

פרופ' יונתן גרוסמן

16 מנחת הסולת והמנחות המעובדות – המשך

בשיעורנו הקודם ראינו שיש הבדלים הלכתיים והבדלים סמנטיים בין מנחת הסולת ובין המנחות המעובדות. האם ניתן להצביע על השורש המהותי שניצב בבסיס ההבדלים האלו ומגדיר באופן אחר את האופי שני המודלים של המנחה האלו?

המקום שבו נוח להתחיל דיון זה הוא בפער שנדמה כסגנוני-ספרותי בלבד, אך הוא חושף דבר ייחודי שמתרחש במנחות המעובדות: מדוע הציווי על מנחת הסולת בא בגוף שלישי, כמו הסגנון הרווח בחטיבת הקורבנות, ואילו המנחות המעובדות באות בגוף שני? סביר להניח שהגוף השני במנחות המעובדות רומז למידת שיתוף גדולה ביותר שיש במנחות המעובדות. ואכן, בשני היבטים הבעלים של מנחה מעובדת שותף האדם באופן חריג בקורבנו.

אוכל מוכן

ראשית, בעל המנחה מכריע כיצד המנחה תבושל: אם הוא ירצה לאפות לקונו, הרי שתהיה זו מנחת מאפה תנור; אם עלה ברצונו להביא דבר מטוגן, הוא יביא מנחת מחבת; ואם ירצה להכין למזבח מאכל המטוגן בטיגון עמוק, הוא יביא מנחת מרחשת.

לא משולבות בכתוב סיבות מיוחדות להבאת מנחה כזו או אחרת, וגם אם פרשנים שונים הציעו סיבות מגוונות להבאת מנחת מחבת או מרחשת,¹ הרי שפשטי המקראות השאירו דבר זה להכרעתו האישית של האדם, מביא המנחה. על פי מה יכריע אדם מישראל איזה סוג מנחה הוא מביא? לא רחוקה מהדעת הסיבה הבנאלית ביותר: על פי טעמו האישי. אם הוא אוהב מאכלים אפויים, הוא יביא גם לה' מנחת מאפה תנור; אם ערבים לחכו מאכלים מטוגנים, הרי שהוא יכבד גם את קונו במנחת מחבת או מרחשת. לשון אחר, האדם מעורב באופן מכריע במנחות המעובדות, וטעמו האישי משפיע על תהליך הכנת הקורבן!

מעורבות זו חסרה לחלוטין במנחת הסולת. זוהי המנחה הבסיסית והיא מובאת למשכן כעיסה גלמית, וכך גם מוקטרת על גבי המזבח. המקריב מביא דבר מה למשכן, אך אין לו השפעה על תהליך ההקרבה ומעורבותו פחותה ממה שמצאנו במנחה המעובדת. למעשה, מנחת הסולת דומה בדבר זה לכל שאר קורבנות החי: גם שם מביא האדם בהמה לפני שצלה אותה או בישל אותה. תהליך עיבודה נעשה על המזבח, שם האש מאכלת אותה. זוהי נקודה חשובה לתיאולוגיה העומדת בבסיס הקורבן, גם אם היו שטעו בה. כך למשל התנסח אחד מן החוקרים:

"הקרבנות שבני ישראל מציעים לה' הם בעלי חיים וצמחים, אבל רק אלו שמצויים בשימוש הרגיל (דגנים, זית שמן) או בעלי חיים ספציפיים שמצויים בתפריט שלהם. ליתר דיוק, אלו שהם מוצר החקלאות העיקרי שלהם. אלה אינם מובאים כחומרי גלם, אבל כדבר המוכן לארוחה: מבעלי החיים מסירים את העור, המעיים והרגליים רחוצים, קמח הדגנים מעורבב עם שמן זית, או אפילו אפוי ללחם, או קלוי. זה מצביע על העובדה כי הקרבנות נחשבות לארוחות המובאות רק לה', או כארוחות משותפות לה', לכוהנים ולבעלים (בשלמים). כפי שנאמר בפירוש בקשר לשלמים: חלק הקרבן הנשרף על המזבח הוא 'לחם ה' (ויקרא ג', יא, טז)."²

עמדה זו טועה בהנחת יסוד בסיסית בתפיסת תפקיד הקורבנות במקרא. כבר הערתי במבוא לדיוננו כי הקרבנות אינם מוצגים כאוכל לה'. אדרבא, אחד ההבדלים הבולטים בין תפיסת הקורבנות שבמקרא לתפיסה שרווחה אצל עמי קדם, הוא שה' אינו זקוק למזון וקיומו אינו תלוי בקורבנות האדם. הסרת העור ורחיצת האברים המלוכלכים אינה מורה על הכנת מזון לסעודה אלא קשורה ברצון שהקורבן יהיה מושלם גם מבחינה אסתטית, בדומה לאיסור להקריב בעלי מום (על המונח 'לחם' בהקשרי זבח שלמים נדון במקומו). המקום היחיד בעולם הקורבנות שבו הקורבן מוצג כמזון המוכן לאכילה הוא במנחות המעובדות. כאן אכן הקורבן מובא כאוכל המוכן לסעודה. תפיסת הקורבן לא השתנתה כאן, אולם מאחר שהמנחות המעובדות מבקשות להביע עמדה נפשית של אדם הרוצה לתת

1 לכוין איזו מנחה מועיל לפי אופן השחתה שבנפש" (פירושו לב', א).
לפרשנות הנוטה לכוין אחר ראו אצל הרש"ר הירש בפירושו, שם.

2 A. Marx, "The Theology of the Sacrifice According to Leviticus 1-7", in: R. Rendtorff (ed.), *The Book of Leviticus: Composition and Reception*, Leiden 2003, p. 112

1 כך למשל מתבטא הנצי"ב בפירושו לתורה: "ובאשר השחתת המדות בא ע"י אחת מארבע מרות, כמו מרה שחורה אם מתגברת מולידה עצבון, ולבנה מולידה ציהוב ושמחה יתירה, וירוקה מולידה תאוה, ואדומה מולידה כעס, משום הכי יש ד' מנחות. ובימי המקדש ידעו

האישי שלו, והוא עצמו זה שמכין למזבח את מנת המזון שהוא עתיד להביא לו. העובדה שאפיית המנחה או טיגונה נעשים בביתו של האדם המקריב הופכת אותו לשותף של ממש. זו כמובן חוויה שונה מחוויית ההקרבה הרגילה.

לכן במנחת סולת מתאר הכתוב את פעולות האדם המקריב בגוף שלישי, כבשאר קורבנות, אך במנחות המעובדות חורג הכתוב ממנהגו, ופונה לאדם מישראל – מכין המנחה – בלשון נוכח, וסגנון זה הוא שיקוף למעורבותו הגדולה של המקריב, לנוכחותו הרבה בתהליך ההכנה-ההקרבה של מנחתו.

דין ההגשה

חובת הגשת המנחה למזבח חמקמה למדי, וניתן לפענח אותה באופנים שונים. כבר הערתי שנראה שבהגשת המנחה למזבח המנחה כולה עוברת מרשות המקריב אל המזבח, ושדבר זה נדרש במיוחד במנחה מפני שאמנם רק חלק ממנה עולה בסופו של דבר למזבח, ברם התפיסה היא שהקורבן כולו שייך למזבח. כעת ברצוני לתת את הדעת לתופעה המפתיעה שדין זה נזכר רק במנחות המעובדות. דומני שיש לראות בכך איזון לשותפות המקריב בהכנת המנחה שהזכרתי לעיל. דווקא אותן מנחות שהוכנו בביתו של האיש ושהוא שותף בהכנתן, בהן יש צורך בהגשה למזבח, כדי להורות על העברתן מרשות הבעלים לרשות גבוה. במנחת הסולת האדם מראש לא שותף, ועל כן גם אין צורך בטקס שבו יופרד המקריב מקרבנו. דברים ברוח זו כתב החזקוני בהתייחסותו לחסרון דין ההגשה במנחת הסולת:

”וְהִבִּיֵּאָה אֶל בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים – בעזרה. הואיל ומביאה בעזרה סלת ואינה מתוקנת אינה צריכה הגשה למזבח, דמוכחה מילתא שלשם שמים הביאה. אבל אותן הבאות אפויות כגון מחבת מרחשת מאפה תנור ורבוכה צריכה הגשה למזבח, כדי להראות שלצורך המזבח אפאן שלא יתראה כאדם המתקן לעצמו כל הסעודה ואח”כ שולח מנות לרעהו”

(חזקוני ויקרא ב', ב).

דברי החזקוני אמיצים: בשונה מקריאת חז”ל הוא מפרש שאכן אין צורך להגיש את מנחת הסולת ושזהו דין ייחודי למנחות המעובדות. בדבריו הוא מבאר שהמנחות המעובדות מובאות למזבח כשהן כבר מוכנות לאכילה, ולכן נראה כאילו האדם הביא אוכל

ממזונו לה', הוא אכן מביא קורבן הנראה כאוכל לכל דבר.

מלאכת בישול

שנית, דומני שמתוך פשטי המקראות עולה שהאדם עצמו הוא זה שמכין את מנחתו ורק לאחר שהיא כבר מוכנה הוא מביאה למשכן. אמנם, נושא זה מורכב ונתון במחלוקות.

ראינו לעיל את דברי רש”י ביחס להכנת מנחת מחבת: ”וכלי הוא שהיה במקדש”, ובכך הסגיר רש”י את דעתו שהכנת המנחה נעשתה במקדש (וכן סבורים רמב”ן ועוד). זו אכן עמדת חז”ל, ויש בכך היגיון רב מבחינה פרקטית, שהרי קשה לסמוך על כל אדם ואדם שייכין את המנחות בכלים מתאימים וברמת הטהרה והקדושה הנצרכת לעולם המקדש. אבל מתוך פשטי המקראות עולה תמונה אחרת, ועל פיה האדם מכין את המנחה בביתו ורק אז מביאה למשכן. זהו סדר המקראות:

”וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קִרְבָּנָךְ

סִלַּת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה.

וְהִבִּיֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֹהֵי לֵה’

וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ” (ב', ז-ח).

רק לאחר הכנת המנחה נאמר שיש להביאה לה' ולהגישה אל המזבח. זו דרכו של אברבנאל בפרשנותו לפסוקים אלו:

”המתנדב היה מביא מנחתו אפויה... ואמרו 'והביאת את המנחה אשר תעשה מאלה', חוזר אל הג' מינים אחרונים שזכר מהמנחה שאחרי שיתקנו הבעלים בבתיהם על התאר הנזכר, יביאו אותם אל הכהן עם השמן והלבונה”

(אברבנאל ויקרא ב', א).

נראה הדבר – ויסלח לי הקורא על ההגזמה הברורה שבדבריי – שבעוד האדם מכין בביתו אוכל לבני משפחתו, הוא מכין מנה נוספת ואותה הוא מתכוון להביא כמנחה לה'. ניתן לדמיין משפחה שיושבת וסועדת יחדיו ארוחת ערב; הם מחליטים שיש להם כל כך הרבה שפע ומכריזים שהם רוצים להביא מנחה, כדי להזכיר לעצמם ולעולם כולו מהיכן הגיע לידם כל הטוב שבו זכו. האבא – אוהב החביתות – מציע שיכינו מנחת מחבת ואותה יביאו למקדש; האימא – אוהבת העוגות – מציעה להכין מנחת מאפה תנור; ואילו הבן והבת – אוהבי הסופגניות – מבקשים שיכינו מנחת מרחשת עם שמן רב ושאותה יביאו למחרת למקדש. אני מבין שזהו ציור דמיוני, אך במודל מנחה זה, האדם מוזמן להביא לא-לוהיו את המאכל שהוא אוהב לאכול, לפי הטעם

לכיוון חווית השמחה והשותפות שתפוצנה בשיאן בזבח השלמים.⁵

"שֶׁמֶן וְקֶטֶר יִשְׁמַח לֵב" (משלי כ"ז, ט)

לאור ההבדל היסודי במעורבות המקריב בשני המודלים של המנחה ניתן לבאר גם את הפערים האחרים בין שני סוגי המנחות, וכוונתי במיוחד לריבוי השמן במנחות המעובדות ולתוספת הלבונה במנחת הסולת. את שיעורנו הבא נקדיש לדיון בתוספת הלבונה, שכפי שעוד נראה נוגע בשאלת עומק ביחס לקורבנות כולם. כעת נדון בסוגיית השמן.

כפי שראינו, אחד הרכיבים המרכזיים במנחות המעובדות הוא השמן. ניתן היה לטעון שכך מכינים מזון מדגן ודי לנו בזה כדי לבאר את תוספת השמן; כל אדם שמבקש לטגן או לאפות נצרך להיעזר בשמן, ומאחר שקורבן המנחה המעובדת מדמה מזון של ממש, נדרש להוסיף בהכנתו גם שמן. ביאור זה ודאי יכול לבאר את מנחת מרחשת, שכל ייחודה הוא בכך שהיא נעשית בשמן רוחש: "וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קִרְבָּנְךָ סֹלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה" (ז). אולם קשה להסתפק בכך, מפני שבשתי המנחות המעובדות האחרות השמן מופיע גם בשלב שלא קשור באופן ישיר בהכנת המנחה לפני טיגונה או אפייתה. כך הדבר במנחה אפויה: "וְכִי תִקְרַב קִרְבָּנְךָ מִנְחָה מֵאֵפָה תִנּוֹר סֹלֶת חֲלוֹת מִצֵּת בְּלִילֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָקִי מִצֹּת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן" (ד). אכן יש לבלול בשמן את העיסה לפני אפייתה, אך גם לאחר אפייתה, כשהיא כבר מזון מוכן לאכילה, יש למשוח את הרקיקים בשמן (ולפי קריאת חז"ל – המביא חלות בולל אותן טרם אפייתן, אך המביא מצות מושח עליהן שמן לאחר אפייתן). כך הדבר גם במנחת מחבת. תחילה יש להוסיף שמן כחלק מתהליך הכנת העיסה: "וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחְבֵּת קִרְבָּנְךָ סֹלֶת בְּלִילָה בְּשֶׁמֶן מִצָּה תַהֲיֶה" (ה). אך לאחר טיגונה יש לצקת עליה שמן בשנית: "פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן". נראה שיש עניין מיוחד להרבות בשמן במנחה זו, לא רק בשל אופן ההכנה עצמו.

אחת הדעות בחז"ל היא שלא מושחים את ריקי המצות כולם בשמן, אלא מסתפקים במשיחה סמלית –

לעצמו ואגב אורחא נותן גם משלו משהו למזבח.³ תפקיד ההגשה הוא להבהיר שהמנחה עוברת לתחום הקודש ושהמאכל יוצא מתחת ידו של המקריב וכבר אינו שייך לו. מנחת סולת שאינה מוכנה לאכילה אינה שונה מכל בהמה שאדם מביא לקורבן, ואף לא אחד מעלה בדעתו שמדובר בסעודתו הפרטית ושלמזבח נותרו השאריות.

אגב ביאור דין ההגשה אנו רשאים לבאר פער נוסף שקיים בין שני המודלים של המנחות: כפי שכבר הערתי, במנחות המעובדות מפורש שהכהן הוא זה שצריך לקמוץ את החלק שעתידי להגיע למזבח: "וְהָרִים הַפֶּה מִן הַמִּנְחָה אֶת אֲזִכְרֹתָהּ" (ב, ט), אולם במנחת הסולת אין נושא ברור לפועל 'וקמץ' וניתן להבין שהבעלים מביאים את המנחה לכוהן והם גם קומצים ממנה ומביאים לו את החלק שהוא עתיד להקטיר על המזבח: "וְהִבִּיֵאֵה אֶל בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמְצוּ מִשֶּׁם מְלֵא קִמְצוֹ מִסְלֹתָהּ וּמִשְׁמָנָהּ עַל כָּל לִבְנֵיהָ וְהִקְטִיר הַפֶּה אֶת אֲזִכְרֹתָהּ הַמִּזְבֵּחַ" (ב, ב).⁴

לאור דין ההגשה, גם דבר זה מתברר מאליו: ברור שהכהן הוא הקומץ מהמנחות המעובדות, שהרי הן כבר הוגשו אל המזבח והתקדשו בקדושתו. מכאן ואילך יש צורך בעבודת כוהנים שהרי המנחה היא קדש קדשים וקשורה למזבח. אולם מאחר שלא מוזכר דין הגשה במנחת הסולת, הקמיצה מוארת באור הבאת המנחה אל המשכן, ועל הבאה זו אחראי הבעלים. המנחה טרם התקדשה בקדושת מזבח כך שאין הכרח שדווקא כוהן יטפל במנחה (בדומה לשחיטת קורבן חי שיכולה להיעשות בידי הבעלים, שהרי הבהמה עוד לא נמסרה למזבח).

ניתן לסכם ולומר שבמנחות המעובדות האדם מוזמן להיות שותף בתהליך ההקרבה, או לפחות להשפיע באופן ניכר ואישי על סוג הקורבן ותהליך הכנתו. מעורבות זו אינה מתאימה לאווירת ההתבטלות הטוטלית שאפיינה את קורבן העולה. ההבנה שהאדם זקוק לקורבן כדי להתייצב מול א-לוהיו מוחלפת במנחות המעובדות בחוויית שותפות. עדיין לא ניתן לדבר על תודעה דתית של זבח השלמים (אז האדם מוזמן גם לאכול מהקורבן), אך לפנינו תנועה של ממש

5 השוו לדבריו היפים של מרקס: "האדם מציע מנחה, שבה ה' ואורחיו האנושיים לוקחים את אותו המזון, שהוכן באותו האופן, באותו המקום, ואשר משקפת את הקרבה האינטימית ביותר בין האדם לה'. עם זאת, סוג זה של קרבה הוא הזכות הבלעדית של הכוהנים. מעניין לציין, כי זהו סוג הקרבן הזול ביותר והוא הקטן ביותר – הן בטבע והן בכמות" (מרקס, לעיל, הערה 2, עמ' 114).

3 העיר לי בנימין פרנקל, שמכאן ראייה שגם חזקוני הניח – כמו אברבנאל – שאת המנחות המעובדות הכין המקריב בביתו. הרי אם הוא היה מכין אותן במקדש, ברור היה שזו הכנה לצרכי גבוה ולא שאריות מהסעודה שלו. חשש כזה ייתכן דווקא אם הוא בא למקדש ובידו מזון שהכין בביתו.

4 יושם לב לשינוי הפועל: קמיצת מנחת הסולת שנעשית מבצק נמסרת בפועל "וקמץ", ואילו קמיצת המנחות המעובדות שנעשית ממאכל מטוגן או אפוי, נמסרת בפועל "והרים".

אתר" (שמות כ"ט, ז), למה שנאמר במשיחת מנחת מחבת: "פְּתוֹת אֶתָּה פְּתִים וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא" (ב', ו). הביטוי החותם – "מִנְחָה הוּא" – מקבל את משמעותו המלאה: יציקת השמן על הפתיתים מחילה עליהם שם 'מנחה', מקדש אותם למזבח. כלומר, הכתוב מתאר את תוצאת משיחת השמן בהקבלה לביטוי "ומשחת אותו" שנאמר על הכוהן.

רגע לפני שנעזוב אפשרות זו ונפנה לפענוח אלטרנטיבי, יש להזכיר שלפי עמדה זו יש מקום להבחין בין המנחות לאור הפועל המציין את תוספת השמן במנחות, וייתכן שניסוחים אלו מצביעים על מסלולי הקדשה שונים:

- א. מנחת מאפה תנור – "וְיִרְקִי מִצוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן".
- ב. מנחת מחבת – "וְיִצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא".

כאמור לעיל, בתיאור הקדשת 'הכוהן המשיח' נעשה שימוש בשני הפעלים האלו: "וְלִקְחָתָ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצְקֶתָ עַל רֵאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ אֹתוֹ", ובמנחות נדמה שהם פוצלו בין שתי אפשרויות של מנחה.⁸

בכל מקרה, לפי גישה זו נראה שתוספת השמן במנחות המעובדות היא חלק מאותו עולם של דין ההגשה שגם הוא הוזכר רק במנחות המעובדות. כלומר, דווקא המנחות שנעשות בבית המקריב זקוקות להקדשה, זקוקות לסצנה שתעביר אותם מרשות הדיוט לרשות גבוה. כשם שההגשה עושה זאת, כך גם הקדשתם בשמן מכריזה שהם אינם שייכים לאדם אלא לגבוה.

אך למרות כל האמור לעיל, דומני שיש להביא בחשבון את האסוציאציות המקראיות הרחבות שנוות אל השמן. כבר הערתי שהשמן מייצג במקרא עשירות ועונג, כמו שבא לידי ביטוי למשל בברכת יעקב לאשר: "מֵאֲשֶׁר שָׁמְנָה לְחֵמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדָנֵי מִלְדָּ" (בראשית מ"ט, כ), ועוד פסוקים רבים. השמן נקשר אסוציאטיבית עם העונג והשמחה הן כרכיב מזון: תוספת השמן למאכל הופך אותו לעשיר ומדושן, והן כרכיב קוסמטי: עיסוי הגוף בשמן נתפס כבר בימי קדם כעונג של אנשי מעלה עשירים.⁹

מורחים שמן בצורת X על הרקיק ("כמין כ"), האות היוונית שצורתה X):

"כל המנחות הנעשות בכלי – טעונות שלש מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן... החלות טעונות בלילה והרקיקים משוחן. כיצד מושחן? כמין כ, ושאר השמן נאכל לכהנים"

(משנה מנחות פ"ו, מ"ג).

גישה זו מזמינה פענוח מפתיע למשיחת המנחות בשמן: השמן כלל אינו קשור בהכנת מזון אלא כבעל תפקיד של הקדשה. משיחה בשמן "כמין כ" מצויה בגישת חז"ל גם במשיחת הכהנים: "תנו רבנן מושחין את המלכים כמין נזר [סביב הראש], ואת הכהנים כמין כ. אמר רב מנשיה: כמין כי יוני" (כריתות דף ה' ע"ב; הוריות דף י"ב ע"א).

השאלה מדוע נבחרה דווקא צורת X למשיחת הקדשה היא עניין מורכב שלא ברור די צרכו. מאחר שאין זה עיקר דיוננו נסתפק כעת בהצעה של הרב אשר שהדבר מבוסס על התוויית האות ת' על מצחות האנשים הכשרים שלא עבדו עבודה זרה בנבואת יחזקאל: "עֲבַר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהִתְוִיַתְתָּ עָלַי מִצָּחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנְּאֻחִים וְהַנְּאֻנְקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנְּעֻשׂוֹת בְּתוֹכָהּ" (יחזקאל ט', ד). הרב אשר הציע שהאות ת' הייתה בעברית קדומה כאות X, והכוהנים המוקדשים לעבודת השם מסומנים כמו אותם כשרים שניצלו מהפורענות בחורבן ירושלים.⁶

בין אם נאמץ את הצעת הרב אשר ובין אם נאמץ שיטה אחרת, הפסיקה שאת המנחות יש למשוח כמין X, צובעת את תוספת השמן בצבעי הקדשה, וכחלק מדיני העברת המנחה לרשות גבוה. ככל הנראה הבסיס לקריאת חז"ל שיש למשוח את המנחות כשם שמושחים כוהנים הוא שימוש הכתוב בלשון 'משיחה': "וְיִרְקִי מִצוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן" (ב', ז), שהרי הפועל 'למשוח' (בשמן) בתורה אכן מורה על הקדשת בני אדם (כוהנים) או חפצים (כלי המשכן).⁷

לפי קריאה זו, יש להשוות את הנאמר במשיחת הכהן: "וְלִקְחָתָ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצְקֶתָ עַל רֵאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ"

8 הרחבה של: A. Krüger, "Annette Salbungsrituale im Begräbniskontext", in: *Menschenbilder und Körperkonzepte im Alten Israel, in Ägypten und im Alten Orient*, Tübingen 2012, pp. 345-363. ניתן היה לצפות שהתורה תסתייג משימוש בשמן בהקשרי קדושה כדי להתרחק מתפיסות העולם האלילי-הפגאני.

8 חז"ל נדרשו ללימוד מיוחד בכדי להרחיב את דין היציקה לכל המנחות כולן, אך עדיין הותירו את מנחת מאפה תנור מחוץ לדין היציקה (מנחות דף ע"ה ע"א).

9 כמו למשל בתיאור הסרקסטי של עמוס את עשירי ישראל: "הַשְּׂכָבִים עַל מְטוֹת שֵׁן וְסִרְחִים עַל עֲרֻשׁוֹתָם וְאֶקְלִים כְּרִים מִצְאֵן וְעֶגְלִים מִתּוֹךְ"

6 הרב מ"מ כשר, *תורה שלמה*, ירושלים תשנ"ב (הוצאה חדשה), כרך כג, מילואים סימן כ, עמ' קצד-קצז. מעניינת גם הצעתו שם, שההבלטה "כמין X" באה להוציא מהדעת את האפשרות למשוח כשתי וערב – לאורך ולרוחב – מפני שדבר זה דומה לצלב, וחז"ל רצו להימנע מכך.

7 עם זאת, יעקב "יוצק" שמן על ראש אבנים שהפך למצבות (בראשית כ"ח, יח; ל"ה, יד), והגישה המקובלת רואה באקט זה הקדשה. כאמור למעלה, ביחס לאהרן נזכרים שני הפעלים: "וְיִצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֵאשׁוֹ אֲהֲרֹן וּמִשַּׁח אֹתוֹ לְקָדְשׁוֹ" (ויקרא ח', יב). כבדרך אגב אעיר שיש מן ההפתעה שהשמן נבחר על מנת לקדש דברים, מפני שהשמן רווח במצרים הקדומה (ולא רק שם) כחלק מפולחן המתים. שם היו מושחים בשמן את הנפטרים ואת חפציהם, ובכך המת היה מוכן לקבורה ולחיי עולם הבא (קוראי הגרמנית מוזמנים לעיין בסקירתו

אסוציאציות אלו מתאימות למנחות המעובדות הקרובות ברוחן אל זבח השלמים ומשתפות את האדם המקריב בעמידתו מול א-לוהיו, אך הן פחות מתאימות למנחת הסולת, שבאופייה עוד קשורה בתודעת קורבן העולה, המוקרבת כליל ומייצגת את התבטלות האדם העומד לפני קונו.

כאמור לעיל, בניגוד לשמן המרובה במנחות המעובדות, הלבונה דווקא נעדרת מהציווי על המנחות המעובדות. לחיסרון זה נקדיש את שיעורנו הבא.

• ..... •
• כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן •
• עורך: בנימין פרנקל, תשע"ח •
• ..... •
• בית המדרש הוירטואלי •
• מיסודו של •
• The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash •
• <http://vbm.etzion.org.il> האתר בעברית: •
• <http://www.vbm-torah.org> האתר באנגלית: •
•
• משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
• דוא"ל: office@etzion.org.il